

Праваніс асабовых канчаткаў дзеясловаў

Як вызначыць спражэнне дзеяслова

1 спосаб: можна паставіць дзеяслоў у форму 3-й асобы множнага ліку. Калі дзеяслоў мае канчатак –уць, (–юць), то ён адносіцца да I спражэння (вядуць, чытаюць), канчатак –аць, (–яць) – да II спражэння (гараць, сядзяць).

2 спосаб: па інфінітыве.

Да II спражэння адносяцца:

- дзеясловы, якія ў інфінітыве заканчваюцца на –іць (-ыць), акрамя аднаскладовых дзеясловаў (піць, ліць) і ўтвораных ад іх (дапіць, наліць).
- дзеясловы *ненавідзець, цярпець, вярцець, спаць, залежаць, належаць, гнаць, стаяць, баяцца*.

Астатнія дзеясловы належаць да I спражэння.

У абвесным ладзе дзеясловы маюць наступныя асабовыя канчаткі:

I спражэнне	
адз. лік	мн. лік
1-я ас. -у, -ю	-ем, -ём, -ам, -ом
2-я ас. -еш, -эш, -аш	-еце, -аце, -яце
3-я ас. -е, -э, -а	-уць, -юць

II спражэнне	
адз. лік	мн. лік
1-я ас. -у, -ю	-ім, -ым
2-я ас. -іш, -ыш	-іце, -ыце
3-я ас. -іць, -ыць	-аць, -яць

! Літары **ы, і** ёсць у канчатках толькі II спражэння.

1. Размяркуйце дзеясловы па тыпу спражэння:

засцерагчы, сядзець, імкнуцца, страціць, падгледзець,
скласці, адабраць, пазнаёміцца, адысціся, перадаваць,
увайсці, панесці, зберагчы, выстаяць, папасці, плесці,
піць, узяць, пазнаёміцца, разводзіць.

У моўнай практыцы часта дапускаюцца памылкі пры ўжыванні дзеясловаў у 2-й ас. мн. л. Трэба памятаць, што ў 2-й асобе мн. л. націск **не падае на першы склад канчатка**. Ён падае або на аснову, або на 2-гі склад канчатка, напрыклад: ты гуля-еш - вы гуля-еце, ты няс-эш – вы нес-яце (а не няс-эце).

2. Упішыце канчатак дзеяслова 2-ой асобы мн.ліку:

засцеражэш
сядзіш
імкнешся
страціш
падгледзіш
возьмеш
складзеш

засцераж
седз
імкн ся
страц
падгледз
возьм
складз

3. Устаўце прапушчаныя літары:

1. Прыйдз.. раніца – будз..м раіцца. 2. Ляж..ш не еўшы – устан..ш не спаўшы. 3. Не падмаж..ш – не паедз..ш. 4. Як пойдз..ш нацянькі, дык праходз..ш тры дзянькі. 5. Як дба..м, так і ма..м. 6. Ваўка ногі корм..ць. 7. Не памы..шся рукамі, дык памы..ць языкамі. 8. На яго дзе сядз..ш, там і злез..ш. 9. Начлег з сабой не нос..ць, а ў людзей прос..ць. 10. Кароўку не напо..ш, то і не падо..ш.

4. Выканайце тэставое заданне

A1. Адзначце дзеясловы, якія ў форме 1-й асобы мн. л. цяперашняга або будучага часу маюць канчатак –ым, (-ім):

1) стукаць;	4) выгрузіць;
2) лічыць;	5) рэзаць.
3) узірацца;	

A2. Адзначце дзеясловы, якія ў форме 2-й асобы мн. л. цяперашняга часу маюць канчатак –аце (-яце):

1) казаць;	4) жаць;
2) араць;	5) плысці.
3) кахаць;	

A3. Адзначце дзеясловы, якія ў форме 3-й асобы мн. л. цяперашняга або будучага часу маюць канчатак –аць (-яць):

1) марудзіць;	4) падоўжыць;
2) наліць;	5) абысці.
3) пацвердзіць;	